

**Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ikäihmisten tarpeiden huomioon ottaminen”
(valmistelevala lausunto)**

(2009/C 77/26)

Euroopan komissio päätti 18. helmikuuta 2008 Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 262 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta

Ikäihmisten tarpeiden huomioon ottaminen (valmistelevala lausunto).

Asian valmistelusta vastannut ”työllisyys, sosiaaliasiat, kansalaisuus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 11. syyskuuta 2008. Esittelijä oli Renate **Heinisch**.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 17.–18. syyskuuta 2008 pitämässään 447. täysistunnossa (syyskuun 18 päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 106 ääntä puolesta ja 32 vastaan 20:n pidättäessä äänestämästä.

1. Tiivistelmä ja suositukset

1.1 Perustelut

1.1.1 Euroopan väestökehityksen muutokselle on ominaista ikäihmisten osuuden voimakas kasvu ja kokonaisväestön määrän pienentyminen ⁽¹⁾. Neuvosto on ottanut ikääntymiseen kantaa useaan otteeseen. Prosessi etenee alueittain eri tavoin. Näin ollen Euroopan unionilla on edessään suuria yhteiskunnallisia haasteita ⁽²⁾. Komissio antaa vuoden 2008 loppuun mennessä tiedonannon, jossa ehdotetaan eri tapoja ottaa rakennerahastojen tuella huomioon ikääntyvän väestön tarpeet.

1.1.2 Käsillä oleva lausunto perustuu ikäihmisten huomioimiseen, kunnioittamiseen, syrjinnän estämiseen ja arvostuksen varmistamiseen. On otettava huomioon, että kyse ei ole homogeenisesta väestöryhmästä, vaan ikäihmisten kyvyissä, taloudellisessa turvassa sekä terveydellisissä ja sosiaalisissa tarpeissa on eroja. Näin ollen politiikoista ja palveluista tulisi ilmetä, ettei yhden ainoan vaihtoehdon malli tai ikäperusteinen segmentointi ole asianmukaista.

1.1.3 Lausunnossa käsitellään siksi kysymyksiä, jotka koskevat yksilöitä eläkkeellejäämisistä aina korkeaan ikään asti. Lausunnon piiriin kuuluvat ilman muuta — ilman erillistä mainintaa — miehet ja naiset, iäkkäät vammaiset sekä maahanmuuttajataustaiset ikäihmiset.

1.1.4 Lausunnossa ei tarkastella aihealoihin ”iäkkäät työntekijät” ja ”muista riippuvaiset, hoidon tarpeessa olevat vanhuksat” liittyviä vaatimuksia, sillä niistä on jo laadittu monia

⁽¹⁾ Ks. esimerkiksi ”Työllisyys, sosiaaliasiat, kansalaisuus” -erityisjaoston tiedonanto CES 930/99 fin ja komission valmisteluasiakirja SEC(2007) 638 *Europe’s Demographic Future: Facts and Figures*.

⁽²⁾ Ks. KOM(2006) 571, 12. lokakuuta 2006, SEC(2007) 638 ja talouspoliittinen komitea (EPC) ja Euroopan komissio (talous- ja raha-asioiden po): *The Impact of Ageing on Public Expenditure*, Special Report No:1/2006.

ehdotuksia ⁽³⁾. ETSK pitää kuitenkin tärkeänä koko elämäntaakan kattavan lähestymistavan soveltamista ikääntyvään yhteiskuntaan syrjinnän ja stereotyyppien torjumiseksi ja korostaa eri sukupolvia koskevien yhdenmukaisten politiikkojen tarvetta.

1.1.5 Jotta ihmiset voivat ikääntyessään edelleen osallistua yhteiskuntaan ja elää ihmisarvoista elämää, on olennaista, että heidän taloutensa on turvattu ja heillä niin halutessaan on mielekkäitä toimintamahdollisuuksia, muun muassa mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen, työskentelyyn, vapaaehtoistoimintaan ja uusien tekniikoiden käyttöön. Lisäksi käytettävissä ja ulottuvilla tulisi olla liikennepalveluita, energiaa, asuntoja ja terveydenhoitopalveluita kohtuuhinnoin.

1.2 Suositukset

1.2.1 Jotta varmistetaan kaupunkien ja maaseutualueiden kasvavan iäkkään väestön kestävä elinolo ja toimintamahdollisuudet muuttuneissa olosuhteissa, komitea suosittelee seuraavia toimia:

- laaditaan säännöllisesti kansallisia ja alueellisia **tilanne-
raportteja**
- **kootaan yhteen ja levitetään hyviksi osoittautuneita
esimerkkejä** jäsenvaltioissa toteutetuista onnistuneista toimista
- edistetään **uudenlaista iäkkyyssäsitystä**, jonka avulla tunnustetaan iäkkäiden (myös maahanmuuttajien) elämäntyö sekä iän arvostus politiikassa, taloudessa ja yhteiskunnassa
- järjestetään **tiedotusvälineissä kampanjoita aiheesta
”aktiivinen ikääntyminen”**.

⁽³⁾ Ks. muun muassa ETSK:n 16.12.2004 antama lausunto ”Iäkkäiden työntekijöiden työllisyyden lisääminen ja työmarkkinoilta poistumisen lykkääminen”, esittelijä: Gérard Dantin (EUVL C 157, 28.6.2005); ETSK:n 28.10.2004 antama lausunto ”Ikääntyneiden henkilöiden terveydenhoito”, esittelijä: Paolo Braghin (EUVL C 120, 20.5.2005); ETSK:n 26.9.2007 antama lausunto ”Potilaan oikeudet”, esittelijä: Lucien Bouis (EUVL C 10, 15.1.2008); ETSK:n 24.10.2007 antama lausunto ”Ikääntyneiden kaltoinkohtelu”, esittelijä: Renate Heinisch (EUVL C 44, 16.2.2008); ETSK:n 13.3.2008 antama lausunto ”Pitkäikäishoidon yleisen saatavuuden turvaaminen ja ikääntyneille tarkoitettujen pitkäaikaishoitajärjestelmien kestävä rahoitus”, esittelijä: Waltraud Klasnic (EUVL C 204, 9.8.2008).

- **ryhdytään toimiin** etenkin aloilla, jotka liittyvät peruspalveluihin, perusrakenteisiin, tuotteiden ja palvelujen tarjontaan, rahoitukseen, asumiseen, terveydenhoitopalveluihin, elämän päättymiseen liittyviin järjestelyihin sekä yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Suosittelun kohderyhmä: **jäsenvaltiot, Euroopan parlamentti, alueiden komitea ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitea.**

- perustetaan Euroopan komission väestökysymyksiä käsittelevän asiantuntijaryhmän ⁽⁴⁾ yhteyteen täydentävä **asiantuntijaryhmä ”ikäntyminen”**
- perustetaan eurooppalaisen perheallianssin ⁽⁵⁾ mallin mukainen **eurooppalainen allianssi ”aktiivisena ikääntyminen”**, joka järjestää muun muassa eurooppalaisia työpaikkoja ja konferensseja
- perustetaan **eurooppalainen ikääntymisen tutkimuskeskus**, jonka tehtävänä on tarkastella, yhdistellä ja vaihtaa tietoja sekä todeta jatkotutkimuksen ja asianmukaisten tutkimusten tukitoimien tarve
- sisällytetään tutkimuksen kahdeksanteen puiteohjelmaan monitieteinen **painopiste ”ikäntyminen”**, jolla on oma budjetti
- luodaan **eurooppalainen internetsivusto**, jossa kaikki pääosastot tarjoavat suuren yleisön käyttöön tietoja ikääntymiseen liittyvistä toimista
- luodaan eurooppalaisen internetsivuston mallin mukaiset **paikalliset, alueelliset ja kansalliset internetsivustot**
- tuetaan **demografirahaston** ⁽⁶⁾ perustamista rakennerahastojen yhteyteen niiden alueiden talouden tasapainottamiseksi, jotka torjuvat aktiivisesti väestökehityksen muutosta (esimerkiksi aktiivisella perhepolitiikalla)
- **sisällytetään elinikäisen oppimisen toimintaohjelmaan** uusia painopisteitä eri elämänvaiheiden välisiin siirtymävaiheisiin tarvittavien avustajien kouluttamiseksi

Suosittelun kohderyhmä: **EU:n puheenjohtajavaltiot, Euroopan parlamentti ja Euroopan komissio**

1.2.2 Suositusten toteuttamiseksi on harjoitettava kestävä-pohjaista hallinnointia, jonka avulla voidaan myös antaa panos talouskasvuun ja työllisyyteen tähtäävän Lissabonin strategian toteuttamiseen.

⁽⁴⁾ Komission päätös 2007/397/EY.

⁽⁵⁾ Ks.

⁽⁶⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_en.html

2. Yleistä

2.1 Käsillä olevassa valmisteleavassa lausunnossa pyritään tuomaan esiin aiheeseen liittyvän toiminnan tarve Euroopan alueilla. Käytettävissä olevat varat on kaikissa maissa kohdennettava uudelleen ⁽⁷⁾, mikä aiheuttaa kaupunkien ja maaseudun asukkaille lisätaakkaa. Lisäksi kuntien perusrakenteita on mukautettava huomattavasti ⁽⁸⁾. Erityisesti tarvitaan innovatiivisia ja integroivia ratkaisuja, jotta alueet ja kunnat voivat mukautua väestökehityksen muutokseen.

3. Toimia edellyttävät alat

Turvattu, terve ja aktiivinen ikääntyminen edellyttää useiden perusedellytysten täyttymistä. Kyse on seuraavista tekijöistä:

3.1 Peruspalvelut

3.1.1 Peruspalvelut ovat ihmisarvon kunnioittamisen perusedellytys, ja niiden avulla taataan yksilön oikeus perusoikeuksien laaja-alaiseen kunnioittamiseen. Ne vaikuttavat osaltaan kansalaisoikeuksien tosiasialliseen harjoittamiseen. Peruspalvelut liittyvät käytännössä muun muassa aluesuunnitteluun ja ympäristöasioihin ⁽⁹⁾, etenkin kuntien perusrakenteisiin. Koska asukasmäärä pienenee etenkin maaseutualueilla ⁽¹⁰⁾, keskeisiä palveluja ei taloudellisista syistä ole tulevaisuudessa enää saatavilla tai ne ovat liian kalliita taikka ne on poistettu kokonaan tai ne eivät vastaa muuttuneita tarpeita. Kyse on kulloinkin peruspalvelujen ja niiden saatavuuden varmistamisesta koko väestön keskuudessa ottaen etenkin huomioon iäkkäiden ja avun tarpeessa olevien erityistarpeet. Kyseessä ovat

- energiahuolto, etenkin sähkö, kaasu ja lämmitys
- vesi- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja jätteiden syntymisen ehkäiseminen
- julkisten paikkojen turvallisuus ja siisteys
- julkiset palvelut ja hallinto.

⁽⁷⁾ Ks. ETSK:n 13.12.2007 antama lausunto ”Neljäs kertomus taloudellisesta ja sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta”, esittelijä: Olivier Derruine (EUVL C 120, 16.5.2008).

⁽⁸⁾ Ks. ETSK:n 14.3.2007 antama lausunto ”Väestön ikääntymisen taloudelliset ja budjettivaikutukset”, esittelijä: Susanna Florio (EUVL C 161, 13.7.2007) ja ETSK:n 15.9.2004 antama lausunto ”Tutkimustarpeet — demografiset muutokset”, esittelijä: Renate Heinisch (EUVL C 74, 23.3.2005).

⁽⁹⁾ Katso ETSK:n 14.2.2008 antama lausunto ”Yleishyödylliset palvelut”, esittelijä: Raymond Hencks (EUVL C 162, 25.6.2008).

⁽¹⁰⁾ Ks. ETSK:n 18.1.2007 antama lausunto ”Rakennepolitiikkojen vaikutukset ja seuraukset Euroopan unionin koheesion kannalta”, esittelijä: Olivier Derruine (EUVL C 93, 27.4.2007) ja ETSK:n 25.4.2007 antama lausunto ”Alueellinen toimintasuunnitelma”, esittelijä: Luis Miguel Pariza Castaños (EUVL C 168, 20.7.2007).

3.1.2 Liikenteen perusrakenteet sekä päivittäiseen käyttöön tarkoitettujen tuotteiden ja palvelujen tarjonta

Itsenäisyys ja liikkumismahdollisuudet ovat elämänlaadun ja aktiivisena ikääntymisen keskeisiä edellytyksiä ⁽¹⁾ ⁽²⁾. Niiden täytyminen edellyttää, että

- kohtuuhintaisia päivittäistavaroita tarjoavat liikkeet ja keskeiset laitokset, kuten posti, pankki, apteekki, hautausmaa, julkiset rakennukset ja laitokset sekä etenkin kuntien tarjoamat mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen — esimerkiksi kuntien virastot, kansalaistoimistot ja neuvontapisteet — ovat ulottuvilla esteettömästi
- julkiset liikennevälineet ovat käytettävissä ja ulottuvilla ja ne ovat kohtuuhintaisia
- kuljetusmahdollisuudet taataan etenkin harvaan asutuilla alueilla
- julkiset paikat (kuten jalkakäytävät, levähdyspaikat, katuvalaistus ja liikenneturvallisuus) ovat käytettävissä ja ulottuvilla.

3.1.3 Asuminen

Nykyinen asuntotarjonta ei välttämättä vastaa Euroopan ikääntyvän väestön tarpeita, joissa painottuu mahdollisuus jatkaa itsenäistä asumista omassa kodissa. Uusien asuntojen suunnittelussa ja asunnoille asetettavissa vaatimuksissa on otettava huomioon fyysisten, sensoristen ja kognitiivisten kykyjen heikkeneminen, ja asunnoissa on hyödynnettävä tehokkaita energia- ja teknologiajärjestelmiä (esimerkiksi tietotekniikka-avusteinen asuminen), jotta itsenäistä asumista on mahdollista jatkaa. Tällainen lähestymistapa olisi hyödyllinen myös sukupolvien välillä.

Asumistarpeiden täyttämistä vastaavien jäsenvaltioiden viranomaisten tulisi taata, että tarjolla on palveluita, joiden avulla voidaan mukauttaa nykyisiä asuntoja ja edistää uudenlaista asunostosuunnittelua ja yhteisöasumista. Niiden tulisi myös huolehtia asianmukaisista rahoitus- ja lainsäädäntötoimista.

3.1.4 Terveystarpeiden palvelut

Ikääntymisen myötä luotettavat, asuinpaikan lähellä tarjottavat ja iän huomioon ottavat terveydenhoitopalvelut ovat yhä tärkeämpiä ⁽³⁾. Tällaiset terveydenhoitopalvelut ovat harvaan

⁽¹⁾ Esimerkiksi Ranskan, Espanjan, Portugalin, itäisen Saksan ja eräiden itäeurooppalaisten alueiden maaseutualueet sekä Ruotsin ja Suomen syrjäiset maaseutualueet. Ks. *The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration*, ESPON-hanke 1.1.4, loppuraportti 2002.

⁽²⁾ Ks. ETSK:n 29.5.2008 antama lausunto "Vihreä kirja: uutta ajattelua kaupunkiliikenteeseen", esittelijä: Bernardo Hernández Bataller, apulaisesittelijä: Rafael Barbadillo López (EUVL C 224, 30.8.2008), ikääntyvien ihmisten järjestöjen eurooppalaisen foorumin (AGE) lausunto vihreästä kirjasta (KOM(2007) 551 lopullinen, http://ec.europa.eu/transport/clean/green_paper_urban_transport/index_en.htm) ja Mollenkopf ym. (toim.), 2005, *Enhancing Mobility in Later Life — Personal Coping, Environmental Resources, and Technical Support*. Amsterdam, IOS Press.

⁽³⁾ Esimerkkejä itsenäisyyden säilyttämiseen tähtäävistä täydentävistä toimista on olemassa muun muassa Ranskassa (Hautes Corbières; CG VAL de Marne; France — *discours colloque ANDASS*), Saksassa (Berliini ja Frankfurt/Main) sekä Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Newcastle). Ks. esimerkiksi terveyden ja kuluttaja-asioiden pääosaston julkaisu *Healthy Ageing: Keystone for a Sustainable Europe*

asutuilla maaseutualueilla ja syrjäseuduilla vakavasti uhattuina, sillä väestömäärä pienenee jatkuvasti ja vielä ammatissa toimiva lääkärikunta vanhenee. Kattavaa ja alueellisesti tasapainoista terveydenhoitoa on välttämättä kehitettävä. Tällaiseen hoitoon sisältyy (iäkkäiden potilaiden oikeuksien vaalimisen ohella ⁽⁴⁾)

- gerontologiaan ja geriatriaan erikoistuneiden lääkäreiden ja palveluntarjoajien antama terveydenhoito, etenkin geriatrinen hoito ja kuntoutus
- polikliiniset hoitopalvelut sekä kotisairaanhoidon tarjoamat yksinkertaiset apupalvelut
- palliatiiviset hoitopalvelut sekä perheille tarjottava psykologinen apu
- neuvonta ja tiedotus potilaiden oikeuksista ja tukimahdollisuuksista
- neuvonta- ja tietopalvelut sekä ennaltaehkäisyyn tarkoitettuja välineitä ja kannustimia (terveelliset ruokatuotokset, liikunta, kaatumisen välttäminen, terveet elämäntavat ja niistä palkitseminen)
- tekniset apuvälineet ja tukijärjestelmät, joiden ei ole tarkoitus korvata henkilökohtaista tukea (ks. kohta "Tieto- ja viestintätekniikan käyttömahdollisuudet")
- virallisten ja epävirallisten sosiaalisten tukijärjestelmien edistäminen tai luominen, mukaan luettuina kansalaispalvelupisteet, neuvontapisteet, oma-apuryhmät, omaishoitajaryhmät ja naapuriapu.

Eri jäsenvaltioissa on jo käytössä hyviksi osoittautuneita, viimeksi mainittuihin tukimahdollisuuksiin liittyviä malleja ⁽⁵⁾.

3.2 Varotoimet hätätilanteiden varalta ja elämän päättymisen arvokkaasti

3.2.1 Hätätilanteet

Hätätilanteiden, kuten tulvien, pidempien hellejaksojen tai katastrofien varalta on ryhdyttävä varotoimiin, jotta voidaan auttaa ajoissa ikäihmisiä, jotka eivät kykene huolehtimaan itsestään.

⁽⁴⁾ (http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf).

⁽⁵⁾ Katso ETSK:n lausunnot 1447/2004, 1465/2007, 1256/2007 sekä lausunnon 501/2008 alaviite 3.

3.2.2 Elämän päättymiseen liittyviä kysymyksiä

Elämän päättymisen tapa on kiistanalainen kysymys, ja siitä säädetään jäsenvaltioissa eri tavoin (aktiivinen ja passiivinen eutanasia). Tältä osin on luotava oikeusvarmuus, jotta myös pitkälle kehittyneistä kognitiivisista rajoitteista huolimatta voidaan ottaa huomioon iäkkäiden toiveet esimerkiksi elämää pitkittävien keinojen käytöstä. Hoitotestamentit voivat olla yksi väline, mutta erityisen heikossa asemassa olevien henkilöiden suoja on kuitenkin varmistettava. Tärkeä tehtävä tässä yhteydessä on palliatiivisella hoidolla ja saattokodeilla. Kaiken kaikkiaan toiminnan pääperiaatteena on viimeiseen asti oltava arvokkuuden kunnioittaminen.

Unionin väestöstä 25 prosenttia on 60-vuotiaita tai sitä vanhempia. Tästä syystä on tarpeen luoda puitteet jäsenvaltioiden kannustamiseksi ottamaan omista oikeusjärjestelmissään käyttöön toimenpiteitä, joilla luodaan tarvittava oikeusvarmuus, jotta yksilö voi levollisin mielin valmistautua elämänsä päättymiseen.

ETSK kehottaa näin ollen jäsenvaltioita keskustelemaan mahdollisuudesta kehittää elämän päättymiseen liittyville kysymyksille yhteinen kehys, joka voisi myöhemmin johtaa jäsenvaltioiden lainsäädännön kehittämiseen.

3.3 Sosiaalinen osallisuus ja yhteiskunnallinen osallistuminen

Sosiaalinen osallisuus ja yhteiskunnallinen osallistuminen ovat inhimillisiä perustarpeita, jotka liittyvät monin tavoin ikäihmisten elämään. Tärkeimpiä näkökohtia ovat perhe- ja ystävyys-suhteet, ansiotyö, vapaaehtoistoiminta ja muu mielekäs toiminta sekä elinikäinen oppiminen ja osallistuminen kulttuuri- ja yhteiskuntaelämään.

3.3.1 Sosiaalinen osallisuus perhe- ja ystävyys-suhteissa

Iäkkäiden sosiaalinen ympäristö muuttuu tulevina vuosina tuntuvasti⁽¹⁶⁾. Lisäksi yksin elävien iäkkäiden määrä kasvaa. Suurkaupungeissa heidän osuutensa on osittain jo 50 prosenttia kotitalouksista. Näin ollen tarvitaan sosiaalipoliittisia ja/tai organisatorisia toimia ja teknisiä innovaatioita, joiden avulla

- tuetaan perhe- ja muita verkostoja asianmukaisin toimenpitein⁽¹⁷⁾ vanhuksia hoitavien henkilöiden työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi;

⁽¹⁶⁾ Esimerkiksi Suomessa: ennaltaehkäisevä työ Jyväskylässä, PowerPoint-tiedosto. Esimerkiksi Ranskassa: Poitiers, pdf-tiedosto; Strasbourg, pdf-tiedosto; *Le Guide de l'Aidant Familial*.

⁽¹⁷⁾ Ks. ETSK:n 15.9.2004 antama lausunto ”Tutkimustarpeet — demografiset muutokset”, esittelijä: Renate Heinisch (EUVL C 74, 23.3.2005). Ks. myös ETSK:n 16.12.2004 antama lausunto ”Sukupolvien väliset suhteet”, esittelijä: Jean-Michel Bloch-Lainé (EUVL C 157, 28.6.2005); ETSK:n 14.3.2007 antama lausunto ”Perhe ja väestökehitys”, esittelijä: Stéphane Buffetaut (EUVL C 161, 13.7.2007); ETSK:n 11.7.2007 antama lausunto ”Työmarkkinaosapuolten rooli työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittamisessa”, esittelijä: Peter Clever (EUVL C 256, 27.10.2007); ETSK:n 13.12.2007 antama lausunto ”Sukupolvien välisen solidaarisuuden edistäminen”, esittelijä: Luca Jahier (EUVL C 120, 16.5.2007).

- tässä yhteydessä ETSK panee merkille sekä komission uudistetussa sosiaalisessa toimintaohjelmassaan osoittamat pyrkimykset että eurooppalaisten työmarkkinaosapuolten ponnistelut työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi

- edistetään sukupolvien välisiä toimia⁽¹⁸⁾

- edistetään yleisesti oma-aloitteisuutta ja kansalaistoimintaa

- edistetään ns. monen sukupolven talojen perustamista.

3.3.2 Osallisuus ja osallistuminen mielekkään toiminnan kautta

Työelämään osallistuminen ja luottamustoimet voivat edistää sosiaalista osallisuutta ja yhteiskunnallista osallistumista. Mahdollisimman pitkän yhteiskunnallisesti aktiivisen elämän mahdollistamiseksi molemmilla aloilla tarvitaan toimia.

3.3.2.1 Osallistuminen työelämän kautta

Jotta mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen elämään työskentelyn kautta voitaisiin taata niille, jotka sitä haluavat eläkkeelle siirtymisensä jälkeen (kohderyhmästä ks. kohta 1.1.3) — olivatpa syyt sitten taloudellisia tai ammatillisia-, voitaisiin harkita seuraavia toimia:

- parannetaan yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa annetun direktiivin⁽¹⁹⁾ mukaisesti ihmisten mahdollisuutta joustavoittaa siirtymistä ansiotyöstä eläkkeelle sekä mukauteetaan vastaavasti eläke- ja verojärjestelmiä kaikki aikuissukupolvet kattavan työllisyysmallin puitteissa⁽²⁰⁾ ja noudatetaan samapalkkaisuuden periaatetta; jäsenvaltioiden tulee soveltaa ikärajoja periaatteessa vain määritelläkseen, milloin ihmisillä on oikeus siirtyä pois työelämästä, eikä niiden avulla ei pidä kieltää työnteon vapaaehtoista jatkamista

- mukautetaan työpaikkoja ja työympäristöä työntekijöiden iän mukaisesti, mukaan luettuina fyysisen rasituksen vähentäminen sekä terveyden, turvallisuuden, työrytmin ja työorganisaation parantaminen

- hyödynnetään ja mukautetaan tarvittavasti tekniikkaa työprosessien tukemiseksi

⁽¹⁸⁾ Ks. esimerkiksi ikääntyvien parissa toimivan flaamilaisen VVSG-järjestön toiminta (Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf) ja Ruotsin kuntien ja alueiden liitto (Sweden — care for the elderly in Sweden today.pdf).

⁽¹⁹⁾ Ks. esimerkiksi Saksan perhe-, vanhus-, nais- ja nuorisoiainministeriön malliohjelma *Generationsübergreifende Freiwilligendienste* (sukupolvien väliset vapaaehtoispalvelut).

⁽²⁰⁾ Direktiivi 2000/78/EY.

- poistetaan mahdolliset esteet sekä edistetään työelämän ja eläkkeelle jäämisen välistä siirtymäkautta varten uudenlaisia sopimusmuotoja, joissa huolehditaan oikeusvarmuudesta, jotta sopimukset eivät aiheuta uutta epävarmuutta
- muutetaan yritysten toimintatapoja kohti kokonaisvaltaista työllisyysstrategiaa, jonka avulla edistetään määrätietoisesti henkilökohtaisia valmiuksia iästä riippumatta ⁽²¹⁾.

3.3.2.2 Osallistuminen vapaaehtoistoiminnan ja muun mielekkään toiminnan kautta

Jotta yhtäältä voidaan hyödyntää ikäihmisten potentiaalia ja toisaalta antaa heille mielekkäitä ja heidän moninaisia kykyjään vastaavia tehtäviä, tarvitaan seuraavia toimia:

- kerätään ja vaalitaan kokemukseen perustavaa osaamista, mukaan lukien sosiaaliset toimintatavat ja erityiset käsityö- taidot ja taiteelliset kyvyt
- edistetään taitotiedon siirtämisen innovatiivisia muotoja, mukaan luettuna muiden sukupolvien tukeminen ⁽²²⁾
- mahdollistetaan työelämän ja eläkkeelle siirtymisen joustavat rajat tai palkkatyön ja luottamustoiminnan yhdistäminen vapaaehtoisohjalta ilman taloudellisia seuraamuksia
- tuetaan vapaaehtoistoimintaa ⁽²³⁾ jatkokoulutuksen avulla ja otetaan iäkkäät mukaan paikallisiin ja alueidenvälisiin hankkeisiin
- perustetaan instituutioita, joiden avulla mahdollistetaan iäkkäiden nykyistä runsaampi vapaaehtoistoiminta korvaamatta näin kuitenkin palkkatyötä.

3.4 Koulutus ja yhteiskunnallinen osallistuminen

Ikäihmisten yhteiskunnallisen osallistumisen ja aktiivisen toiminnan keskeinen edellytys on koulutus tai elinikäinen oppiminen sekä osallistuminen tarpeiden mukaisiin toimiin. Tätä varten on paikallisella, alueellisella ja alueidenvälisellä tasolla mukautettava seuraavia toimia:

- koko eliniän jatkuva koulutus iäkkäiden työntekijöiden suorituskyvyn säilyttämiseksi; tämä edellyttää, että myös yritykset mahdollistavat vastaavat toimet ja tukevat niitä, ja lisäksi on luotava (esimerkiksi verotuksellisia) kannustimia.

⁽²¹⁾ Suomen esimerkki osoittaa, että kannustimet (taloudellisten rangaistusten sijaan) ja joustavat eläkeikärajat (63–68 vuotta) mahdollistavat henkilökohtaisten tarpeiden mukaisen poistumisen työelämästä tai työelämän jatkamisen.

⁽²²⁾ Ks. esimerkiksi Naegle, G. & Walker, A., 2006, *A Guide to Good Practice in Age Management*. Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö, Dublin.

⁽²³⁾ ESR rahoittaa esimerkiksi erästä Yhdistyneessä kuningaskunnassa toteutettavaa hanketta, jossa yli 50-vuotiaille entisille johtajille tarjotaan mahdollisuus neuvoa ja opastaa nuorempia kollegoita ja jatko-opiskelijoita yli 200 pk-yrityksessä.

- yleiset jatkokoulutusmahdollisuudet ⁽²⁴⁾ koko eliniän ajan kaikilla tasoilla (matalan osallistumiskynnyksen koulutuksesta yliopistokoulutukseen)
- koulutuksen laaduntarkastus ja -varmistus
- myös iäkkäiden suorittamien tutkintojen sekä hankkiman ammattitaidon ja osaamisen EU:n laajuinen tunnustaminen ⁽²⁵⁾ valtioiden rajat ylittävän liikkuvuuden mahdollistamiseksi ⁽²⁶⁾ sekä myös epävirallista tietä hankitun osaamisen arvostaminen
- eläkkeelle siirtymiseen valmistava koulutus
- uuteen elämäntilanteeseen siirtymisen valmistelussa auttavien avustajien koulutus ⁽²⁷⁾
- sukupolvien välinen oppiminen iäkkäille erikseen tarkoitettujen oppimisen sijaan (vastavuoroinen antaminen ja saaminen)
- sukupolvien väliseen toimintaan liittyvä koulutus (esimerkiksi mummi- ja vaaripalvelut)
- perusluonteisiin taloudellisiin ja oikeudellisiin kysymyksiin liittyvä koulutus ⁽²⁸⁾ (iäkkäiden intressien suojaamiseksi etenkin verkkokaupassa)
- uuteen tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvä koulutus
- tiedonsaantikanavien (sanomalehdet, radio, tv, internet) käyttömahdollisuudet
- eriytetty urheilutarjonta erilaisten valmiuksien ja kiinnostusten kohteiden mukaisesti
- ajanviettomahdollisuudet ja matkailu ⁽²⁹⁾ erityiset kulttuuri- tarpeet huomioon ottaen ⁽³⁰⁾.

3.5 Ikäihmiset kuluttajina

Ikäihmisillä on monenlaisia tarpeita, jotka liittyvät niin päivittäistuotteiden (ks. kohta 3.1.2) ja kestävien kulutustavaroiden hankkimiseen kuin teknisiin apuvälineisiin ja tukijärjestelmiin (ks. kohta 3.6) sekä kaikenlaisiin palveluihin, minkä pitäisi avata nuoremmille ihmisille uusia työskentelymahdollisuuksia.

⁽²⁴⁾ Ks. ETSK:n 13.12.2006 antama lausunto ”Vapaaehtoistoiminta, sen rooli ja vaikutukset eurooppalaisessa yhteiskunnassa”, esittelijä: Erika Koller (EUVL C 325, 30.12.2006).

⁽²⁵⁾ Ks. ETSK:n 9.2.2005 antama lausunto ”Integroidun toimintaohjelman perustaminen elinikäisen oppimisen alalla”, esittelijä: Christoforos Koryfidis (EUVL C 221, 8.9.2005); ETSK:n 18.5.2006 antama lausunto ”Elinikäisen oppimisen avaintaidot”, esittelijä: Mária Herczog (EUVL C 195, 18.8.2006); ETSK:n 30.5.2007 antama lausunto ”Elinikäinen oppiminen”, esittelijä: José Isáías Rodríguez García-Caro (EUVL C 175, 27.7.2007); ETSK:n 13.3.2008 antama lausunto ”Aikuiskoulutus”, esittelijä: Renate Heinisch (EUVL C 204, 9.8.2008).

⁽²⁶⁾ Tällainen toiminta ei millään tavalla rajoita ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun direktiiviin 2005/36/EY soveltamista.

⁽²⁷⁾ Esimerkiksi iäkkäiden harjoittelu tai vapaaehtoistoiminta. Esimerkkinä voidaan mainita Sokrates-ohjelman (Grundtvig 1.1) yhteydessä toteutettu hanke *Transition — Ausbildung zum/zur Übergangsbegleiter/in für frühkindliche Bildungsprozesse* (Siirtymä — koulutus varhaislapsuuden oppimisprosesseihin erikoistuvaksi avustajaksi)

⁽²⁸⁾ (<http://www.elternverein-bw.de>).
⁽²⁹⁾ Ks. komission 18. joulukuuta 2007 talousvalituksesta antama tiedonanto KOM(2007) 808, s. 7.

Ks. esimerkiksi *Travelagents*-hanke

⁽³⁰⁾ (www.travelagentsproject.org).
Ks. esimerkiksi AAMEE-hanke

Edellytyksinä ovat etenkin:

- yleinen tuotesuunnittelu *Universal Design-* tai *Design for All* -periaatteiden ⁽³¹⁾ mukaisesti, mukaan luettuna helppoluokainen ja ymmärrettävä tieto kulutustavaroista
- ikään tai vammaisuuteen perustuvan syrjinnän torjuminen erityisesti rahoituspalveluiden tarjonnassa ⁽³²⁾.
- kuluttajien oikeuksien toteuttaminen myös ikäihmisten kohdalla
- huomion kiinnittäminen siihen, että maasta toiseen muuttavien eläkeläisten profili on vuosien kuluessa muuttunut. Monilla on eläkkeellä käytettävissään aiempaa pienemmät tulot, ja useat saattavat tarvita terveydenhoito- ja sosiaalipalveluita, joihin nykyisissä terveydenhoito- ja sosiaaliturvajärjestelmissä ei juuri ole varauduttu. Eläkeläismuuttajat ovat väliinputoajia, koska heillä ei ole enää oikeutta kotimaansa järjestelmän mukaisin etuuksiin eivätkä he kuulu vastaanotavan maan järjestelmän piiriin. Muutoksen aikaansaaminen edellyttää, että tämä kysymys ymmärretään nykyistä paremmin ja että siitä käydään nykyistä laajempaa keskustelua kaikkialla EU:ssa. Muutos on saatava aikaan EU:n tasolla, jotta se hyödyttää kaikkia kansalaisia.

3.6 Tieto- ja viestintätekniikan käyttömahdollisuudet

Uuden tekniikan käyttö itsenäisen ja aktiivisen ikääntymisen edellytyksenä on yhä tarpeellisempaa asumisen, terveydenhoidon, yhteiskunnallisen osallistumisen, koulutuksen sekä julkishallinnon sähköisten palveluiden saatavuuden kannalta. Tämä koskee sekä ikääntyneille itselleen tarjottavia peruspalveluita että alueellisella ja alueidenvälisellä tasolla toteutettavia talouskehitykseen liittyviä muita toimia ⁽³³⁾. Keskeisiä tekijöitä tässä yhteydessä ovat

- ohjelmiston ja laitteistojen valmistelu hyvissä ajoin, jotta varmistetaan ohjelmiston mahdollisimman suuret käyttömahdollisuudet sekä se, että myös ne, jotka eivät (enää) ole tottuneita käyttäjiä, voivat hyödyntää optimaalisesti kaikkia laitteistojen tarjoamia mahdollisuuksia
- tieto- ja viestintätekniikan käyttömahdollisuudet, mukaan luettuina tietotekniikka-avusteiset asumisjärjestelmät,

sähköiset oppimis-, terveydenhoito-, hoiva- ja kuntoutusteknologiat; tekniikka voi antaa tukea, mutta se ei korvaa henkilökohtaisia yhteyksiä ⁽³⁴⁾

- asianomaisten teknisten laitteiden ja verkkojen käyttömahdollisuuksien ja käytön yksinkertaistaminen järjestelmien monimutkaistuksessa ja niiden mukauttaminen iäkkäiden erityistarpeisiin (kuten näköongelmat, tuntoaistin rajoitukset)
- iäkkäiden käyttäjien tarpeiden huomioon ottaminen ja toimet heidän käyttömotivaationsa lisäämiseksi
- kaikkien asianosaisten osallistaminen eettiset ja oikeudelliset näkökohdat huomioiden etenkin hyödynnettäessä sähköisiä valvontajärjestelmiä demensiasairauksien yhteydessä
- liitännäistoimet, kuten integroidut neuvonta-, asennus- ja huoltopalvelut sekä sosiaalipalvelut
- yhteiskunnallisen kehityksen sekä seuraavien iäkkäiden sukupolvien uusien kokemusten ja intressien aiheuttamien muutosten huomioon ottaminen.

3.7 Taloudellinen varmuus

Jäsenvaltioiden tulisi luoda edellytykset, joilla taataan ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturva ja siten heidän arvokkuutensa koko eläkkeellä olon ajan riippumatta siitä, onko heistä hyötyä yhteiskunnalle vai ei.

Rakenteellisten muutosten, eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmien nykyisten uudistusten ja kasvavien elinkustannusten sekä samaan aikaan alenevan ostovoiman vuoksi vanhuusiän köyhyyden uhkaamien ihmisten osuus kasvaa. Ennen kaikkea iäkkäät naiset ja pidempiä työttömyyskausia kokeneet työntekijät elävät muutamissa jäsenvaltioissa köyhyydessä.

Jäsenvaltioiden olisi sosiaaliturvajärjestelmien kestävyuden varmistamiseksi rohkaistava vielä työelämässä olevia ihmisiä ryhtymään yhteisiin tai yksityisiin varautumistoimiin ja valvottava alan yksityisten toimijoiden maksukykyä. Niiden on lisäksi taattava kaikille vähimmäistoimeentulo, jonka ansiosta jokainen ikääntynyt voi elää ihmisarvoista elämää riippumatta mahdollisista ennakoimattomista vaikeuksista elämän aikana.

⁽³¹⁾ Ks. ETSK:n 29.5.2008 antama lausunto "Iäkkäät ihmiset ja uusi tieto- ja viestintätekniikka", esittelijä: Anna Maria Darmanin (EUVL C 224, 30.8.2008), Euroopan parlamentin mietintö RR\39694FI.doc, PE396.494v03-00, ja Malanowski, N., Özcivelek, R. and Cabrera, M. *Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology*. JRC Scientific and Technical Report (Yhteisen tutkimuskeskuksen tieteellinen ja tekninen raportti), EUR 2346 EN — 2008.

Ks. toimintasuunnitelma "Hyvä vanhuus tietoyhteiskunnassa" (KOM(2007) 332 lopullinen), yhteinen tutkimusohjelma "Tietotekniikka-avusteiset asumisjärjestelmät" (*Ambient Assisted Living Joint Research Programm*) (<http://www.aal-europe.eu/>), tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen 7. puiteohjelman (2007–2013) tutkimustoimet (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) ja *Seniorwatch 2 — Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments* (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

⁽³¹⁾ (<http://www.aamee.eu/>).

Ks. *European Design for All e-Accessibility Network*

⁽³²⁾ (EDeAN, <http://www.edean.org/>).

⁽³³⁾ Esimerkiksi pienluottojen myöntäminen voisi osoittautua hyödylliseksi, jotta iäkkäät voisivat työsuhteen päättyessä tai työttömyyden kohdatessa aloittaa itsenäisen ammatinharjoittamisen.

4. Erityishuomioita ja suosituksia

Vankan perustan luomiseksi välttämättömille rakennemuutos- ja innovointistrategioille komitea kehottaa ryhtymään toimiin sekä jäsenvaltio- että unionitasolla.

4.1 Toimet jäsenvaltioiden tasolla

4.1.1 Kansallisten ja alueellisten tilanneraporttien laatiminen

Kunkin alueen tilanne on ensin analysoitava tarkkaan. Komitea kehottaaakin komissiota teettämään yksittäisistä EU-maista säännöllisesti tilanneraportteja, joihin sisältyy tietoa ikäihmisten toimintapotentiaalista.

4.1.2 Tiedotusmateriaalin käyttöön asettaminen ja levittäminen

Komitean mielestä on erittäin tärkeää, että oleelliset tiedot, osaamiseen ja kokemuksiin perustuva tieto sekä tähän mennessä saadut tutkimustulokset ja uudet tiedot asetetaan asiantuntijaelinten, asiasta kiinnostuneen suuren yleisön sekä ikäihmisten itsensä käyttöön. Erityisesti tutkimustuloksia tulisi levittää nykyistä paremmin tutkijoiden, poliitikkojen ja käyttäjien (iäkkäiden ja heidän edustajiensa) keskuudessa.

4.1.3 Jäsenvaltioissa saatujen kokemusten tarkastelu ja yhdistäminen

Komitea kehottaa kokoamaan yhteen eri alueiden hyvät kokemukset, vertailemaan niitä ja tutkimaan mahdollisuuksia löytää yhtymäkohtia muihin aloihin ja soveltaa kokemuksia muilla alueilla. Tavoitteena on asettaa käyttöön esimerkkikooste parhaista käytännöistä⁽³⁵⁾.

4.1.4 Iäkkäitä koskevan uudenlaisen käsityksen edistäminen

Ikääntyvässä yhteiskunnassa ihmisiä ei enää voida luokitella "toimettomiksi" heidän poistuttuaan työelämästä. Tässä suhteessa tarvitaan kaikilla tasoilla (politiikassa, talouselämässä ja yhteiskunnassa) ajattelutavan muutosta. Valtiot ja alueet kykenevät erityisesti käynnistämään säännöllisesti **kampanjoita aktiivisena ikääntymisen edistämiseksi**.

4.1.5 Komitea ehdottaa **eurooppalaista tiedotusvälinekampanjaa**, jolla edistetään sellaista iäkkyyuskäsitystä, jonka avulla tunnustetaan iäkkäiden (myös iäkkäiden maahanmuuttajien) yhteiskunnalliseen toimintaan liittyvä elämäntyö sekä iän arvostus.

⁽³⁵⁾ Esimerkiksi Walesissa on lakisääteinen vanhusasiamies, joka lapsiasiamiehen toiminnasta saatujen kokemusten pohjalta seuraa politiikkaa ja lainsäädäntöä, antaa neuvoja ja tilaa tutkimuksia.

4.2 Toimet unionitasolla

4.2.1 **Täydentävän asiantuntijaryhmän "ikäntyminen"** perustaminen Euroopan komission väestökysymyksiä käsittelevän asiantuntijaryhmän yhteyteen.

4.2.2 Eurooppalaisen perheallianssin mallin mukaisen **eurooppalaisen allianssin "aktiivisena ikääntyminen"**⁽³⁶⁾ perustaminen. Tavoitteena on antaa kokemustenvaihdon avulla jäsenvaltioille kimmokkeita aktiivisena ikääntymistä varten sekä edistää yhteistyötä ja vastavuoroista oppimista Euroopan unionissa. Allianssilla olisi mitä parhaimmat edellytykset järjestää unionitason konferensseja ja työpajoja.

4.2.3 Eurooppalaisen ikääntymiseen erikoituneen tutkimuskeskuksen perustaminen

Tilanne- ja kokemusraporttien perusteella ilmenee, minkälaisia sisällöllisiä näkökohtia ja alueellisia erityispiirteitä on vielä tutkittava⁽³⁷⁾. Myös tähänastisten tutkimuksen puiteohjelmien tulokset ja tilastotiedot on koottava yhteen, levitettävä nykyistä laajemmalle ja otettava huomioon politiikassa ja käytännön toimissa⁽³⁸⁾. Jo olemassa olevien tilastollisten ja muiden olennaisten tietojen kokoamiseen, yhdistämiseen ja levittämiseen erityisen soveltuva keino olisi eurooppalainen ikääntymisen tutkimuskeskus yhdysvaltalaisen *National Institute on Ageing* -instituutin mallin mukaan.

4.2.4 Monitieteisen painopisteen "ikäntyminen" sisällyttäminen tutkimuksen kahdeksanteen puiteohjelmaan

Sisällytetään tutkimuksen kahdeksanteen puiteohjelmaan monitieteinen painopiste "ikäntyminen", jotta varmistetaan tutkimustoimien yhdistäminen.

4.2.5 Yhteisen eurooppalaisen internetsivuston luominen

Kyiseisellä internetsivustolla voitaisiin saattaa suuren yleisön ja etenkin iäkkäiden olottuville kaikki ikääntymiseen liittyvät yksittäisten pääosastojen toimet. Tiedotusmateriaali olisi luettavissa vastaavien linkkien välityksellä.

⁽³⁶⁾ Ks. http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families-en.html

⁽³⁷⁾ Ks. ETSK:n 24.5.2000 antama lausunto "Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle Kohti eurooppalaista tutkimusaluetta", esittelijä: Gerd Wolf (EYVL C 204, 18.7.2000).

⁽³⁸⁾ Tutkimuksen kuudennen puiteohjelman suositus. Ks. ETSK:n 15.9.2004 antama lausunto "Tutkimustarpeet — demografiset muutokset", esittelijä: Renate Heinisch (EUVL C 74, 23.3.2005).

4.2.6 Eurooppalaisen internetsivuston mallin mukaisten paikallisten, alueellisten ja kansallisten internetsivustojen luominen

4.2.7 Rakennerahastojen yhteyteen perustettavan demografiarahaston tukeminen ⁽³⁹⁾

Eurooppalaisen demografiarahaston avulla on tarkoitus tukea erityisen heikkoa tilannetta etenkin väestökadosta kärsivillä maaseutualueilla ja alueilla, joiden kasvuaste on keskimääräistä alhaisempi, sekä edistää hyviä aloitteita.

Bryssel 18. syyskuuta 2008

4.2.8 Sisällytetään elinikäisen oppimisen toimintaohjelmaan uusia painopisteitä, jotta voidaan kouluttaa avustajia elämänvaiheiden välisiin siirtymävaiheisiin.

4.3 Edellä ehdotettujen toimenpiteiden pohjalta voidaan kehittää tarpeiden mukaisia malleja toimintasuosituksia ja poliittisia toimia varten. ETSK kehottaaakin komissiota ottamaan esitetyt ehdotukset huomioon suunnitteilla olevassa tiedonannossa.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ Ks. neuvoston asetus (EY) N:o 1083/2006, annettu 11. heinäkuuta 2006, Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa ja koheesiorahastoa koskevista yleisistä säännöksistä sekä asetuksen (EY) N:o 1260/1999 kumoamisesta. Ks. myös ETSK:n 13.12.2007 antama lausunto ”Neljäs kertomus taloudellisesta ja sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta”, esittelijä: Olivier Derruine (EUVL C 120, 16.5.2008).